

sv. evangelij čital, je bila gotovo še veliko stareja kakor on, morebiti iz časov Habeliča, ko se je tukaj v „slovenskem orsagu“ še „slovensko“ pisalo. Na cerkvenih stenah so naliskani na četririh voglih štirje evangelisti, ktere samo zato omenjam, ker imajo tako strašne obraze, da se človek prepade, ako jih nagloma pogleda. To so podobe za „bau-baue“ pa ne za svetnike! Po končani službi Božji sva se namenila iti na kolodvor, pa predaleč se nama je zdelo, in zato sva se raje v premilo nama Jaska povrnila. Železniško društvo je na hrvaškem kolodvore skoro povsod postavilo daleč proč od mest in vasi sred polja, da so bolj „marofom“ podobni kakor temu, kar so. Bog ve zakaj? Jaz že ne vidim pametnega razloga v takem ravnanju! Še to moram povedati, da tudi Jaska svojega Rotschilda ima, in sicer rojenega Ribničana. Ali ne bi hotel ta slovenske korenine bogataš“ kakošen kebarček naši „Matici“ darovati? Kaj? — V ostalem je Jaska, kakor vsi enaki trgi, obludjena z ljudmi obojnega spôla. Lastovice, kakor drugod, tudi tukaj v jeseni odidejo, da se spomladi zopet povrnejo, in mačke tudi tukaj kakor drugod miši lové. Povedal bom tedaj raje, kako sem živel, in kaj sem doživel.

(Konec prihodnjič.)

Zgodovinsko berilo.

Obrazi iz zgodovine slovanske.

Peter véliki, ruski car in osnovatelj sile ruskega carstva.

(1672—1725 po Kr.)

Na neizmernem prostoru od uralskih bregov pa do reke Visle in od belega do črnega morja, stanuje od nekdanj ruski narod, najsilnejši med vsemi slovanskimi plemeni. Velika Rusija, ktera je po vsem svojem prostoru večja od cele Evrope, in ktera v naši dôbi hití za vsemi posvetnimi dogodbami, bila je pred nekoliko sto leti neznaná država tako, da je razun trgovcev malokdo va-njo zašel. Tuji vladarji so samo takrat z Rusi v zvezo stopali, kadar jih je sila primorala. Evropski narodi so Ruse tako gledali, kakor mi sedaj Turke, za narod, ki v polodivjosti živí, in ki nima nikake izobraženosti. Rusija je takrat izključena bila iz ostale Evrope; pri vsi veličini svojega prostora bila je mala, pri svoji množini, pri svoji notranji sili bila je slaba in neznatna. Bila je plodna, pa neobdelana zemlja. Rusi so bili enaki detetu, čegar stvor je kazal prihodnjega močnega človeka. Rusija je že takrat v sebi skrivala znatne sile, ktere le razvite še niso bile; ona je še spala, in hranovala je svojo silo, da jo poslej tem bolje in močnejše razvije, kadar začne delati. In resnično, ko se je pokazal vladar, ki je bil zmožen, da povzdigne Rusijo na delanje, storila je ona dela, katerim se je svet čudil. Rusi so razvili moč, kateri so se čudili evropski narodi, držé ono, kar pred njihovimi očmi biva, za nekaj neverjetnega.

Rusi so imeli prve svoje vladarje iz rodovine Rurikove. Ko je vsa ta možka rodovina izmrla, vladali so v Rusii neki goljufi, ki so se izdavalí za potomce Rurikove rodovine. Pred 250 leti, okoli 1613. izberó Rusi za svojega cara Mihajla Romanovega, in iz te rodovine je bil do sedaj največi ruski car Peter Véliki, sin cara Aleksija Mihajloviča, in vnuk cara Mihaela Romanovega. Peter Véliki se je rodil 1672. leta. Njegov oče, car Aleksi Mihajlovič, zapustil je po sebi otroke iz več zakonov, in s tem je med Ruse vsejal seme puntanja in javnega nemira. Po Aleksiju caruje njegov najstarejši sin Feodor, ki pa kmali za očetom 1628. leta umrje. Feodor zapustí po sebi slaboumnega svojega brata Ivana, poredno in za najvišo čast hlepe-

nečo in že odrastlo sestro Sofijo, in Petra, kteremu je takrat 10 let bilo. Rusi si izvolijo za cara malega Petra, njegoví materi Natalii pa dajo oblast, da toliko časa vlada državo, da Peter odraste. Sofija je želela, da ona sama dobí vso oblast v roke. Pridobí na svojo stran ruske strelce, ki so takrat bili navadna ruska vojska, in razglasí, da je Natalija dala svojega pastorka Ivana ubiti, samo da svojemu sinu zagotovi carski prestol. Razjezeni strelci napadejo carski dvor z orožjem, da osveté Ivanovo smrt, pa še ne mirujejo, ko se Ivan sam pokaže razjezenim strelcem. Strelci so pobili mnogo plemenitnikov in svetovalcev carice Natalije, in Ivana izglasili za cara. Ivan stopi na dvorski balkon, in jecljaje govori zbranim: „Jaz bodem car; al dopustite, da mili moj brat Peter caruje z menoj vred.“ Strelci privolijo to, razidejo se, in tako se povrne mir v Rusijo.

Kmali potem užgè Sofija strelce na nov punt proti Natalii in proti Petru. Oba pobegneta iz Moskve, in skrijeta se v nekem samostanu pred razujzdaními strelci, ki so dolgo zastonj iskali Petra in njegove matere. Nazadnje so ju našli klečeča pred oltarjem v samostanski cerkvi. Neki strelec je že potegnil meč, da ga porine v prsi mlademu caru, pa ga zadrži njegov sovojak rekoč: „Stoj, brate! tù pred oltarjem ne gré krvi prelivati; saj nama tako ne uide.“ In tako je bil Peter rešen, ker koj za tem dojdejo carski konjiki, in puntarje raztirajo. Strelci se pokesajo za svoje zlo delo, in okoli 3700 jih dojde pred Petra v največi ponižnosti. Dva pa dva nesla sta pan, tretji pa sekiro; mnogi so imeli vrvi okoli vrata, in s tem so hotli pokazati, da so krivi in da zaslužijo, da izgubé glavo. Izbrali so si izmed sebe vsakega desetega, in obsodili so jih sami na smrt. Vsi so se obhajali in oprostili se s svojimi ženami, otroci in prijatli. Dospevši pred carski dvor postavili so se v red in klicali: „Krivi smo, zagrešili smo; naj nas car sodi, kakor smo zaslužili.“ Razun 30 najgrešniših puntarjev so vsi ostali bili pomiloščeni. Tako se je ta punt ulegel, in prešel je brez večega zla za državo.

Peter je bil v 15. letu, in takrat se seznaní z nekim Švicarjem, ki se je imenoval Lefor. Ta je bil ljubljenec Petrov in njegov prijatelj. Lefor je bil iz Ženeve. Še kot mladeneč je bil pobegnil od svojih roditeljev, in prehodivši mnogo zemljá, ustavi se nazadnje v Rusii, in seznaní se s Petrom. On je lepo govoril in znal je tako živo popisovati običaje evropskih narodov, njihove šole, zavode itd., da si ga je Peter vrlo priljubil, in mnogokrat je vès začuden poslušal Leforove pripovedke. Enkrat je Lefor pripovedoval, kako je vredjena vojska pri družih evropskih narodih, in kako se vojaki vojniško urijo. Peter zaželi videti to vadbo s svojimi očmi, zbere zató 50 mladenčev v nekem selu blizo Moskve, ki se imenuje Preobraženskoje. To malo četo lepo oboroži, in vojake imenuje svoje „potešnime“, to je, drugove. Kapetan četini je bil Lefor. Peter sam je bil prost vojak, ker nihče ni mogel postati oficir, ako ni zaslužil. Število teh vojakov se je malo po malo množilo tako, da se vsi že niso mogli v selu zmestiti, ker vsak mlad Rus plemenite krvi je želel stopiti v to četo. Četa ta se je pozneje prelila v rusko gardo.

(Dalje prihodnjič.)

Dopisi.

Iz Gorice. (*Britkosti slovenščine*) „Umui Gosp.“ popisuje jih tako-le: V 100 letih, kar se je c. k. kmet. družba začela, ni imela gotovo (v nekem oziru) nobene tako imenitne seje, kakor je bila seja izrednega občnega zbora 29. maja t. l. Važna pa je postala ta seja zavoljo vmesnega prepira o neki nepoglavitni zadevi,

na nevestinem domu, in da bo še le drugi dan tukaj na ženinem domu gostovanje. Zato je pa tudi vsaka ženska na obedve roki imela dosti posla. Kuće-gazda nas je, kakor je spodobno, po starosti okoli mize razmestil, vsakega za kositernast krožnik, na katerem je ležal lep platnen obrisač, okoli pa žlica, vilice in nož, ravno kakor pri Mokarji v Ljubljani. Ko enekrat na „Bog živi!“ trknemo, nas pozove snéha, da naj gremo „komoro“ gledat, ki je za mladenče pripravljena. He, si mislim drage volje, to je za „jungksela“ kaj, pa grem. Tù ste stali dve položeni (politirani) omari, dve položeni postelji s svilnatima, umetno prešitima odejama in cele bale vezenih marám (marama je to na Hrvaškem, kar je pri nas peča, toda maramo samo žene nositi smejo, dekleta hodijo pa sploh gologlave), predprtov, plaht itd. Na steni ste viseli podobi (fotografiji) kuće-gazde in gazdarice. Škoda, da nisem imel kakega „zimmerlehrterja“ iz velike Nemčije pri sebi, da bi mu bil mogel „per argumentum ad hominem“ dokazati, da Hrvati niso tako črni, kakor so namazani po zgodovinskih nemških knjigah; po takih švabskih knjigah soditi, bi človek res mislil, da so Hrvati sami Botokudi.

Po ogledu tudi drugih komor nas pelje starina Borković na nevestin dom, ki ni bil daleč odtod. Hiša je bila polna otrók, malo da ne iz vse vasí, ki so skozi okna špegali v sobo, iz ktere so se čule „gusle i bajs.“ To se mora reči, da pri enakih slovesnostih naš slovenski narod dosta več šuma in truša dela, kakor hrvaški. To je pa zato, ker v hrvaških društvih vlada bolj „disciplina“ in „parlamentarnost“, nad katero „per vota majora“ izvoljeni „stola-ravnitelj“ ostro čuje; naša društva so pa večidel le anarhični rumpfparlamenti. Sôba, v kateri je bilo gostovanje, bila je prepolna. Kdor ni prostora našel, da bi bil sedel, je stal. Mi smo se komaj skoz množico do mize prerili. Moje oči pa so radovedne v množici iskale „mladenčev.“ In kmali zapazim mlado ženja (ženina); sedel je za mizo sred možakov. Ostrmel sem, ko ga zagledam. Mesto krepkega doraščenega mladenča videl sem fantina, ki za drugo rabo ni, kakor da bi pure pasel. Bil je sicer, kakor so mi povedali, že 18 let star; al za ta leta zeló šibek. Jaz bi ga bil cenil na 14, 15 let. Kmali na to nam predstavijo nevesto. Pred dvema mesecema je stopila v 15. leto, pa za ta leta je bilo telesno bolj razvita kakor ženin. Vprašam starega Borkoviča: zakaj da dovolijo takim otrokom se ženiti? On mi odgovori: tako so i starci naši delali. Pa verjemite mi, je dodal, da ženitovanje pri nas nima tistega pomena kakor drugod. Preteklo bo eno in tudi dve leti, pa bota še zmirom samca živela. „Credat Judaeus Apella!“ Rad bi bil o tem svoje dvombe razodel, pa mislil sem si, bolje je, to „simpliciter“ do znanja vzeti in potem molčé „ad acta“ dati, birokratično govoreč.

Škoda, da nisem agent za nabiranje manj znanih narodnih besedi; tù bi jih bil mogel nabrati celo Brento. Prej neznane jedí, prej neznana imena! Jaz nisem „gourmand“ ali po naše obliznež, pa vendar me je nekako streslo, ko sem čul, da se ena jed zove — horribile dictu! — „grintava margata.“

Starešina je „pleno titulo“ napil dobrodošlico nam gostom. Na isti način, kolikor smo mogli, se mu „per longum et latum“ zahvaljujemo. To se more reči, Hrvati so res dobri govorniki.

Gajdaši zagodejo, dekleta se začno za roke prijemati in v kolu obračati. Fantje so še le pozneje pristopili, ker jih je bojda sram, da bi sami začeli. To se mi je tako zdelo, kakor da bi rekel: bežite fantje, dekleta pridejo! Tudi je tukaj navada, da dekletova rodbina gré fanta snubit, in da nevesta ženina za venčanje (svatbo) od nog do glave novo obleče. Rekli bode: to je narobe svet; jaz pa ne vem, kako bi se

mogel svet narobe postaviti, ker je, kakor zvezdogledi trdijo, okrogel.

Čas je naglo tekkel; in ako je že vse pravo na svetu, to saj ni, da vesele ure tako jadrno tekó, žalostnih pa ni ne konca ne kraja. To bi moralo biti narobe.

Došla je dôba, da smo morali iti domú. Pri odhodu je nevesta vsakemu izmed nas roko podala in vsakega še povrh na usta poljubila. To je saj priklada, ktere je človek vesel. Bogme! ako bi bil jaz Ovidi, bi o tem poljubku celo knjigo spisal; tako pa sem si ga zapisal le v kroniki svoji med predrage, „narodne običaje jugoslavenske.“ Gajdaši in vsa družina nas je do voza spremila. Vsaki je nosil kozarec vina v roci, ki se je popil nam na srečen pot in lahko noč. Bila je res že trda noč, ko dospemo v Jasko.

V talijanskih mestih na pustno nedeljo sladorčke drug v družega meče, tudi v beli Ljubljani se neki ljudje tako spakujejo, — v Jaski so se pa kepali. Vsi smo se za trebuhe držali, da nam jih smeh iz bočnika ni vzdignil. Debarderov je bilo neizmerno, gotovo več kakor v Parizu. Ženske se pač strašno rade v možkega spreoblečejo; ni ne prazna beseda, da rade „hlače nosijo.“ Židane volje smo bili — pa poštene; ako bi bil pesnik, zakročil bi eno. Ni vsaki dan nedelja in vsaka nedelja ni pustna. Kurent tudi ima svojo pravico, — saj ga imamo še celó v pratiki naši z norčavo kapo. In tako Jaska bodi zdrava!

Zgodovinsko berilo.

Obrazi iz zgodovine slovanske.

Peter véliki, ruski car in osnovelec sile ruskega carstva.

(1672—1725 po Kr.)

(Dalje.)

Petrova sestra Sofija ni še nikakor nehala misliti o Petrovi pogubi. Njej je po volji bilo, da se Peter kratkočasi s Potešnimi; mislila je, da je to zato dobro, da se Peter odvrne od resnih državnih poslov. Pozneje pa vidi, da je ta četa z dušo in s telesom Petru udana, in da jej more kedaj nevarna biti. Sklene tedaj Petra in vse one pobiti, ki bi jej mogli napotje delati, da ne postane carica. Zato sopet strelce podbôde, da vstanejo Petru. Peter sopet pobegne v utrjeni samostan in pokliče svojo četo, da ga brani strelcev. Vsa četa in mnogo družih pridruži se Petru; strelci se prestrašijo, in ne morejo ga napasti. Sofija je bila prisiljena udati se Petru, ki jo v samostan zaprè, kjer se ponuni in Suzana imenuje. V ravno tem času 1689. leta je umrl dobrodušni, toda slaboumni car Ivan, Petrov brat.

Po Ivanovi smrti je Peter sam ostal in edini car vse Rusije. Njemu je takrat bilo 17 let. Koj začne z največo pridnostjo skrbeti o državnem napredku, in o tem, kako da odvrne ono, kar je v Rusii od nekdanj zlo zastarelo bilo. Enkrat je hodil po nekem velikem zidanji, kjer so bile razne reči videti. Takrat mu je bilo 19 let. Tù zapazi čoln drugač narejen, kakor so bili narejeni čolni, ki so po Moskvi pluli, in ko mu povedó, da je angleška ladjica tako skrojena, da more z vesli in z jadrom broditi, želi, da vidi, kako je to, in praša, ali nikogar ni, ki bi umel ladjico vižati. V tem selu je živel neki Holandčan, ki je nekdanj tesal ladije. Njega so tedaj poklicali k caru, in povedali mu, česar car želi. Holandčan vredi čoln, in jame po reki gori in doli broditi. Zavzet je stal Peter na obali reke, in gledal čoln in veslarja, potem pa je šel sam v čoln in jel je vižati ga. Od te dôbe si Peter vrlo priljubi vodo, in vedno je želel, da vidi prostrano morje in velike

morske ladje. Rusija še takrat ni imela nikacih zemljá na črnem in na iztočnem morji. Na obalih črnega morja so Turki vladali, na Baltiku pa so Švedi gospodarili. Peter gré v Arhangelj, v mesto daleč na severji, na obalih belega morja. Srce mu radosti poskakuje, ko ugleda prostrano morje, in na morji velike morske ladje. Ladje so bile holanške, in Peter sam je oblekel obleko holanškega mornarja in vozil se po morji. Bogato je obdaril kapitane ladij, in spodbadal jih, naj sopet pred ko pred dojdejo v Arhangelj.

Rusi, mesto da bi bili zahvalili Boga, da jim je dal tako odličnega vladarja, gledali so pisano Petrove popravke v državnih opravilih. Strelci se zopet spuntajo proti Petru, in sklenejo ubiti ga. Enkrat je bil Peter v selu Preobraženskem blizo Moskve pri svojem ljubljencu Leforu, ki ga je z mnogimi odličnimi gosti povabil na večerjo. Hipoma dojdeta dva strelca in zahtevata s carom na samem govoriti, češ, da mu imata razodeti važne reči. Ko pred cara stopita, padeta pred njim na obraz in opominjata ga, naj se varuje, ker je sklenjena zarota zoper življenje njegovo. Peter noče verjeti temu glasu. Ko mu pa zarotnika povesta, da so carovi neprijatli zbrani v hiši državnega svetovavca Sokovnina, zdajci še le verjame. Bilo je ravno ob sedmih. Peter velí strelcema, da se ne ganeta iz mesta, in koj napiše zapoved nekemu kapitanu svoje garde, naj z dovoljnim številom vojakov ob 11. ponoči obstavi Sokovninovo hišo ter pograbi vse, ktere v hiši najde. Potem se vrne k društvu, in bil je vesel, kakor da je slišal najpovoljnije glasove. Ob desetih vstane izza mize, izgovori se, da mora na nekoliko trenutkov zbog važnih poslov zapustiti društvo; al opomni jih, naj se dalje veselé, ker se kmali povrne. Dospevši do hiše, se je čudil, da tam ni našel vojakov, pa si je mislil, da so vsi vojaki v hiši. Zato tudi sam notri grè naravnost v sobano, kjer so se zarotniki posvetovali, kako da ga ubijejo. Ko vidijo, da je car v sobano stopil, prepadejo in vsi vstanejo. „Dober večer!“ — zakliče jim Peter in reče: „ko sem šel mimo hiše, in videl v sobani svetlobo, mislil sem najti veselo društvo, zato sem prišel gori, da z vami, gospôda, popijem čašo vina.“ — „To je velika čast za moj dom“ — odgovorí hišni gospodar. Vsi se vsedejo zopet za mizo, začno se veseliti, in ž njimi veselil se je tudi Peter. Čez nekoliko časa reče Sokovninu neki strelec: „E brate, čas je žel!“ — „Ni še ne“ — odgovorí mu Sokovnin tiho. Srdit poskoči na te besede Peter, in zaderé se: „Je pa — za me čas!“ ter lopi z desnico ob mizo, in zavpije z zapovedajočim glasom: „Povežite nesramnike!“ V ta mah dojde kapitan z vojniki v sobano. Zarotniki se splašijo, prosijo milosti, al vse so povezali in zaprli. Peter se potem sopet povrne v veselo društvo, ktero je bil pri svojem prijatlu zapustil, in vsi so se silno čudili, ko so zvedeli, kaj se je vse dogodilo v tem kratkem času.

Lefor je Petru neprenehoma pripovedoval o tujih zemljah, in zato sklene Peter, da potuje po svetu. 1697. leta odredi veliko poslanstvo pod vodstvom Leforovim, in pošlje ga do raznih evropskih vladarjev, toda tudi sam je bil v tem poslanstvu, samo povedati ni hotel, da ljudje niso vedeli, da je on car. Skoz Nemško dojde v Holandsko, in da bi ga na potu ne spoznali, prišel je 14 dni prej v Amsterdam, kot ostalo poslanstvo. Al v Amsterdamu kmali spoznajo, da je on car ruski, in mestno vodstvo mu ponudi lep dvor za stanovanje. On odbije to ponudbo, in vmesti se v mali hišici. Obleče se kot holanški ladjarski tesar in začne se učiti, kako se tešejo ladje. Blizo Amsterdama je vas Sardam, kjer se tešejo silne morske ladje. Nekega dne gré v ono vas, kar zagleda ribšk čoln, in spozná

v čolnu starega ribča, ki je nekdam živel na Ruskem, in ktere ga je poznal še od takrat. Srčno mu seže v roko, pa reče mu, da želi v njegovi hiši stanovati. Zastonj se je ribeč izgovarjal, da je njegova hiša mala za tako visocega gospoda. Peter ostane pri svoji besedi, in ostane v ribčevi hiši. Hiša ta, v kateri je več časa živel najznatnejši vladar svojega časa, stoji še dandanes, in vsak tujec, ki v Amsterdam dojde, rad obiše to hišico. Peter je pridno obiskoval tesarje, ki so tesali ladje, pa je tudi sam hodil vsaki dan s težako v tesarno, in tesal je enako prostemu tesarju. Zapovedal je, da ga ne imenujejo cara, zato si je dal imé Peter Vaas. Za vse, kar se mu je v tesarni čudnega zdelo, na drobno je izpraševal, in skušal je vse sam napraviti. Hodil je tudi v kovačnice, kjer je neutrudeno koval na jezo in godrnjanje svojih dvornikov, ki so mu morali oglje in železo dodajati, ogenj pihati in ž njim vred kovati, pa so zato tudi preklinjali nenavadno naravo svojega cara. Celih sedem tednov je bil v Sardamu, kjer se je učil, kako se tešejo ladje, potem pa se je vrnil v Amsterdam, kjer je obiskal mnogo učnikov in zvedenih ljudi, s kterimi se je pogovarjal o raznih rečeh in mnogo jih nagovoril, da so šli na Rusko.

Peter je dobro znal, da brez omike nima zemlja napredka, in ker na Ruskem takrat ni bilo učenih ljudi, ni se sramoval poiskati jih na tujih zemljah, in ko jih je našel, obsipal jih je z mnogimi darili. Iz Amsterdama je odšel na Angležko, in od tod je poslal na Rusko mnogo učnikov in izvedenih mož. Kralj Viljem je odlično sprejel Petra, in njemu za ljubo velel, da bode velik manêver na morji z morskim vojniškim brodom. To pozorje je tako vnelo Petra Vélikega, da je zaklical: „Da nisem car v Rusii, želel bi si biti admiral angležk!“ (Kon. prih.)

Dopisi.

V Pragi 8. julija. † (Novo ministerstvo — založne — obrtnijske družbe — gledišče — Šafaříkoví spisi.) Mnogo se je od mojega poslednjega dopisa spreminilo v našem ustavnem življenji; vendar Vam ne mislim o tem pisati, kajti do zdaj je še vse tako zamotano, da človek ne vé, pri čem da je. Govori in pisari se zdaj le o zmeni ministerstva, in vsakdo ti rad ugibuje o prihodnosti našega cesarstva. Novine so vse polne takih člankov; vsak časopis meni, da njegova je prava; zdaj ti pové to novico, zdaj uno, pa vsako „iz prav verjetnega izvira“, ki jo pa že drugi dan — prekličé. Al vsaj v toliko smo zdaj potolaženi, da za gotovo vemo, da je krmilo avstrijske vlade izročeno g. Belkredi-mu, da bi jo peljal do lepše bodočnosti; in res poslednji čas je že! Kolikor moremo iz dosedanjega delovanja grofa Belkredi-a soditi, je mož, ki pozná pravi pomen Avstrije. Ostalo učila nas bode prihodnost. Kakošna Avstrija pa bode Slovencem najbolj po godi, povedale so zadnje „Novice“ kratko in jasno. Ene govorice bi pa vendar ne prezrli radi, in ta je o ustanovljenji notranjo-avstrijske kancelarije. To je, se vé da, le govorica med toliko drugimi; al taka naprava bi bila za toliko razcepljene Slovence naravno združenje. Vlada bi s tem pokazala, da je je res volja zadovoliti željam narodovim. Ako bi se to imelo vresničiti, bi pač želeli, naj se nam popolnoma pomaga in naj se tako malemu narodu ne odtrgajo še Primorci, kterim bi bilo združenje z Lahi gotova nesreča. — Pa pustimo za danes to, — ne zidajmo si prehitro zlatih gradov v oblake! — Hočem Vam raji po svoji stari navadi zopet kaj o napredovanji českega naroda povedati. Pisal sem Vam že o marsikterih društvih; al še nikoli nisem omenil „založen.“ To so Vam občinske (srenjske) poso-

srčnega namena vsaki dan po dve uri z izvrstnim vspehom zastonj neutrudljivo podučevala blizo 70 učenek v pletenji, šivanji, vezenji itd. *) Dalje v tem oddelku hvalno omenja gosp. dr. Janeza Pestotnika, ki je v svoji milosrčnosti večini šolske mladine zdravila zastonj dajal in šolo sploh z besedo in blagodarnim djanjem podpéral. Tudi „Novice“ v imenu otrok z g. ravnateljem vskliknejo: Bog vama stoterno povrni vajini trud in milodarnost! — Pisavi o napredku šolske mladine vsa hvala gré; veselí nas, da častitemu ravnatelju dr. Miklošič in njega mnenje o r-u več veljá, kakor Schleicherjevo nasprotno dokazovanje, da je toraj sporočilo tiskano z r-om samoglasnikom.

Zgodovinsko berilo.

Obrazi iz zgodovine slovanske.

Peter véliki, ruski car in osnovatelj sile ruskega carstva.

(1672—1725 po Kr.)

(Konec.)

Véliki Peter je nameraval obiskati krasno Italijo. Ko je bil že tri mesece na Angležkem, povrne se na Holanško, in od tod gré preko Draždan v Beč, od kodar je nameraval iti v Italijo. V Beču pa izvé, da so se na Ruskem strelci spuntali. V največi jezi zapusti Beč in hití v Moskvo. Na poti je obiskal poljskega kralja Avgusta II., ki je takrat bil največi človek v Evropi. Avgust je Petra srčno sprejel, lepo ga pogostil, pa hotel je tudi Petru pokazati svojo moč. Z lično sabljo odseka v enem vdarcu velikanskemu volu glavo. Na to mu pravi Peter: „Poklonite mi to sabljo; treba mi je bo, da ž njo odsekam glavo nemirnemu drakonu, ki jo vedno dviga proti meni!“ Avgust podari sabljo Petru, rekoč: „Smrt Turkom in Tatarom, življenje in milost onim, ki se udajo!“ Ko je Peter v Moskvo došel, bil je punt že zadušén.

V ravno tem času ga je zadela velika žalost; umrl mu je njegov prijatelj in ljubljénec Lefor. Ko je Peter zvedel smrt svojega ljubljénca, plakaje je rekel: „Sedaj nimam nobenega prijatla več! Samo njemu sem se smel vsega zaupati.“ In gorko je plakal nad mrtvim truplom svojega prijatla.

Peter je sedaj začel na boljše skrbeti o napredku Rusije in o tem, kako da izobrazí zapuščene svoje Ruse. Osvojivši od Turkov Azov skrbel je ruski trgovini odpreti nova pota, da bodejo Rusi premožni ljudje. Težé za morsko vojniško silo, pošiljal je cele trume mladencev v Livorno, da se izučé vojniških opravil na ladijah. Hotel je Ruse zblížati z Evropo, in zato je zapovedal, da se tudi Rusi morajo oblačiti po evropski šegi. Rusi so takrat nosili dolge kaftane, in dolge brade, imeli so to za znak spoštovanja. Peter je eno in drugo zabranil. Kdor je hotel iti v mesto z dolgo obleko, moral je ali nekaj plačati, ali pa poklekniti, da mu je krojač prikrajšal obleko, in kdor je hotel nositi dolgo brado, moral je plačati letnega davka 100 rubeljev, to je, skoraj 500 dvajsetic. Do Petrove dôbe ženske v Rusii niso smele dohajati v javna društva, kjer so bili možki. Peter pa je dobro znal, da druženje možkih z ženskimi udomačuje ljudi, in zato je zapovedal, da njegovi dvorniki v njegov dvor dohajajo s svojimi ženami. Po izgledu carovem delali so velikaši in tudi ostali Rusi, in naglo se vpelje običaj, da tudi ženske dohajajo v

*) Prijazni dopis, ki smo ga o „šolskem sporočilu“ prejeli iz Črnoplja, ko je bil ta popis že natisnjen, izrazuje željo, da bi se v tem dekliškem nauku gledalo na nošo Belih Kranjcev in odstranilo vse, kar je za kmetiška deca pretežko ali tudi nepotrebno. Blaga učiteljca gotovo ne bo prezrla tega naveta. Vred.

javna društva. Povzdignivši mnogo šol in knjigotiskarnic, in pozvavši mnogo učencikov iz tujih dežel v Rusijo, storil je že Peter s tem velik korak za izobrazenje svojih državljanov. Ker je zapovedal, da se izvrstna dela tujih jezikov prestavljajo na rusko, postavil je Peter prvi trdni temelj ruski naučni književnosti, ktera dan danes lepo cvete. Da ne delamo veliko besedi: Peter je vsakojako skrbel, da Rusijo vpelje v zvezo z ostalo Evropo, da Ruse naobrazi; in da Rusii pridobi važnost v svetu, ktera ji gré po njeni veličini, in po številu njenih državljanov, ktera ni samo obdržala svojih zemljá, temuč jih tudi znatno zveksala.

Peter je že tudi za to vrlo znaten za Rusijo, ker ji je odprl pot k trgovini, osvojivši od sosedov svojih neke morske zemlje. Že gori je bilo omenjeno, da je od Turkov osvojil Azov, in na obalih azovskega morja sezidal je mesto Taganrog. Želel je, da ima tudi na severju morsko obalo. Belo morje je bilo preveč na severju, dolga zima je nasprotovala trgovini po onih predelih. Hotel je, da zavzame kak kos zemlje poleg Baltika. Na obalih Baltika so gospodarili Švedi, na Švedskem pa je vladal prva leta Petrove vlade Karol XI., po njegovi smrti pa (od 1697. do 1718. leta) šestnajstletni sin Karol XII. 1700. leta utrdijo med seboj ugovor: Friderik IV. danski, Avgust II. poljski kralj, in véliki Peter, ruski car, da vsi skupaj napadejo Švedsko, da otmejo od nje nekaj zemljá, in da tako stisnejo meje švedski državi, ktera se je takrat deleč poleg Baltika razprostirala in je s svojo silo delala strah svojim sosedom Dancem, Poljakom in Rusom. Al ta vojska ni bila srečna za Rusijo. Vendar Peter, da si mu je bila vojska pri Narvi razbita, ni bil premagan in oslavljen. Njegove zemlje niso bile zapuščene, sila njegovega naroda ni bila zlomljena, in zato, ko se je oddalila švedska vojska na Poljsko in na Nemško, zbere Peter svojo vojno silo, pade v švedske zemlje, ktere ležé poleg Baltika, in osvoji si jih. Da bi pa obstal in obdržal zavzete obale Baltika, sklène sezidati novo mesto in grad blizo otoka reke Neve v morje. Po Petrovi zapovedi so dohajali kmetje iz okolice po dvesto do tristo ur deleč in neprenehoma delali odkazana jim dela. Po 20.000 ljudi je delalo dan za dnevom, in delo je tako napredovalo, da so v štirih mesecih sredi blata in mlakuž povzdignili bili jako veliko ozidje prihodnjemu mestu. Posel, kterege se je bil Peter lotil, bil je vrlo težak, skoraj nemogoč. Tisoč ljudi je umrlo glada, žeje, truda in družih nezdod, toda trdna in stalna volja je premagala vse težave. V kratkem je bilo sezidano novo mesto, ktero so po imenu osnovatelja imenovali Petrovgrad. V novem mestu je bilo dosti domovanj, ali domovanja so bila še male bajte. Knez Mencikov, carov ljubljénec, prvi sezida velik dvor, in se tu ustanovi. Njegov izgled je posnemalo mnogo družih. Ruski velikaši, ko so izvedeli, česar car želi, začnejo tudi sami zidati velikanske palače v novem mestu, in tako se Petrovgrad povzdigne v nenavadno kratkem času tako, da je odslej Rusii glavno mesto.

Nenadoma dojde od nekod v Nevo holanška ladija z blagom. Peter se je tega toliko zaveselil, da je sam šel na ladijo, vzél kormila v svoje roke in vižal ladijo, dokler ni obstala v ladjostaji, potem je poklical gospodarja njenega na obed, ki se je silno začudil, ko je izvedel, da je kormilar njegove ladije sam car Peter, ki od njega pokupuje mnogo blaga. Lepo ga obdari in naroči mu, naj sopet obiše Petrovgrad. Ladjar došedši domú na Holanško, pripoveduje, kaj se mu je prigodilo, in od te dôbe je vsako leto dohajalo mnogo ladij v Petrovgrajsko pristanišče, in stem se je odprla znatna morska trgovina z Rusijo. Petrovgrad je bil sezidan 1703. leta, in sedaj je eno najlepših mest na svetu.

Karol XII., ko je doznal, kaj je vse Peter učinil v nekoliko letih, sklenil je tudi njega pokoriti, kakor je pokoril Avgusta. Zato se sredi zime napoti na Rusko in maha jo naravnost proti Moskvi. Rusi so pred Švedi vse požigali, tako, da niso mogli nikoli nikjer počivati, in si hrane poiskati. Na poti dobé Karolovi poslanci Mazepa, hetmana kozoškega, ki ni bil rad Rusom podložen. Mislil je, da je prišel čas, da se od Rusije odcepi. Klical je Karola, da dojde z vojsko v Ukrajno med Kozake, in obetal mu je, da bodo vsi Kozaki prijeli za orožje zoper Ruse. Karol posluša njegove svete, in krene v Ukrajno po neprehodnih pustinah, boré se z največimi neugodami vremena, glada in žeje, tako da je na ti poti mnogo tisoč vojakov izgubil. Mazepa je Karola prevaril, Kozaki se niso hoteli združiti s Švedi in so verni ostali Rusom. Karol je bil prisiljen oblegati mesto Pultavo. Njegova vojska je oblegance pripravila v tako silo, da so se meščani hoteli že udati. V tej sili dojde meščanom naenkrat Peter na pomoč. Boj se začne (8. julija leta 1709) in Rusi tako silno pobijejo švedsko vojsko, da se jih je, kakor nekteri velé, od 12.000 Švedov samo 169 rešilo z junaškim Karolom, in ti so morali pobegniti na Turško. Peter je s to zmago zadobil znatno imé v Evropi, in Švedom je vzel: Lifland, Estland in Ingermanland, vse zemlje, ki ležé poleg Baltika. — Karol ni hotel tudi na Turškem mirovati, temveč nagovori turškega sultana Ahmeda, da Rusom napové vojsko. Sultan sluša Karola, in pošlje vélikega svojega vezira Mehmeda s silno vojsko proti Petru. Ko Peter to zvé, udari s svojo vojsko na Karabogdansko, in zavoljo svoje nepazljivosti zamota se v take stiske, da ni vedel nikamor. Tri dni je že trajala bitev brez prenehanja, in te tri dni so Rusi izgubili 40.000 ljudi. Peter začne obupovati, žugala mu je ali junaška smrt, ali pa robstvo, in sam ni vedel, kaj bi učinil. Iz te hude stiske reši ga njegova žena Katarina, ki vélikemu veziru svoje dragocenosti z mnogo denarji pošlje. Zlato in drago kamenje zaslepi Mehmeda, da z Rusi mir stori, Petra z njegovo vojsko izpusti, in tako se je rešil ruski car Peter iz silne nevarnosti.

Od te dôbe je neprenehoma rastla moč ruske države. Peter je bil srečen, in že v svojem življenju je dočakal mnogo krasnih plodov vpeljanih prememb v državnem vladanju. Njemu se mora ruski narod zahvaliti, da je stopil v zvezo z ostalimi evropskimi narodi, da je došel do stopnje dostojne njegovi veličini. Peter je umrl 1723. leta. Za njim je vladala v Rusii njegova žena Katarina, ktera je moč Rusije zveščala, rusko državo razprostranila, in važnost Rusije v Evropi utrdila.

Zabavno berilo.

Kaj je luksus ali potrata?

Hollingshev, ki je živel ob času angleške kraljice Elizabete (ki je umrla 1603. leta) toži o potratu, ki je njega dni čedalje večja prihajala, posebno pa o sledečih treh stvaréh: Prvo, zoper kar se je pritoževal, je bilo, da so Angleži začeli napravljati ognjišča in dimnike, ker poprej se je dim prosto in brez vsake zapreke razprostiral po hišah, in po takem so drva delj časa trpela, pa tudi zdravju je to koristilo. Drugo, kar mu ni bilo po volji, je bilo to, da so po hišah marsikaj poboljšali in posebno to, da so začeli mehke postelje si delati, ko so poprej spali na slami in za zglavje le imeli okroglo desko (diljo). Mehke blazine, mislili so, da so pripravne le za porodišče. Tretja stvar, nad katero se je mrzil, bila je to, da so lesene

tanjire (tálarje) zamenili s kositrenimi in lesene žlice s kositrenimi in srebrnimi.

Ako je vse to bila potrata (luksus), kaj hočemo dandanes reči, da je luksus? Pa naj zdaj kdo reče, da nismo napredovali!

Indijanske žene — pa naše.

1839. leta je umrl Runšit Sing, kralj lahorski v Indii. Mnogo njegovih žen se je natecalo za veliko čast, da jih ž njim vred sežgó na grmadi (lomači); al le samo štiri žene njegove kneževskega stanú so bile tako srečne, da se jim je to dovolilo. Kakor ta dogodba kaže, se indijanske žene po smrti svojih mož poganjajo za čast, da bi umrle ž njimi vred, Evropejci pa morajo zadovoljni biti, ako žene hočejo, da ž njimi živé. — Prosimo zamere: slovenskih žen nismo menili med temi evropejkami.

Pozdrav.

V jasnem zraku luna plava,
Sije luč na vse strani,
Deleč tjekaj pogledava,
Kamor srce si želí.

Draga luna, luna mila,
Krasno svetiš na moj dom:
Nesi srčna pozdravila
Ljubim vsem prijatelom!

Deleč tam stojiš Ljubljana,
Vse dežele kinč in kras,
Mati otrokom slavnoznana,
Deleč čuj pozdrava glas!

Zrem po morji, zrem po polji,
Sem in tje vrtím očí,
Gledam, — pa mi ni po volji,
Točím solze, srce sklí.

Hrib za hribom se dviguje,
Mrje gledam, čez goró,
Božjo moč mi oznanuje
Vse, kar zre okolj okó.

Srce moje pa ne vživa
Tú veselja čistega,
Tam v Ljubljani sreča biva,
Tam veselje je domá.

Tjekaj nesi luna bleđa,
Vsem prijateljcam pozdrav,
Reci, da Ivanka gleda
Tje iz žalostnih dobav.

Draga mati, ljuba sestra
Vam' pozdrav najbolj veljá;
Vama zmir ostanem zvesta
Do trenutka zadnjega.

Ivanka K.

Dopisi.

Iz Celja. (Prošnja.) Vsi častiti udje čitavnice celjske, kateri svoje prineske za letos in pretekla leta še plačali niso, se vljudno prosijo, da bi dotična plačila podpisnemu odboru poslati blagovolili.

Odbor čitavnice celjske.

Od štajarske Save 26. jul. — V Avstrii je mogoče veliko reči, ki so drugje nemogoče, in zopet je nemogoče marsikaj, kar je drugje mogoče. To smo skušili zopet zadnji čas. Veliko tednov smo pričakovali novih ministrov, in vendar je šlo vse po redu; dokaj časa smo ugibali: ali bo ostala sedanja „sistema“, ali se bomo ravnali po oktobru ali februarji ali po obeh, ali bomo dobili dualizem ali federalizem ali ostane centralizem, ali pride kaj boljšega ali slabšega, kakor je bila Schmerlingova dôba, ktere nikoli pozabili ne bomo, in vendar smo živeli, kakor bi se nič ne bilo zgodilo, samo nekaj bolj radovedni smo časnike pregledovali, in od dne do dne upali, da se bodo prihodnji dnevi na bolje obrnili.

V tej negotovi dôbi, ki nima prilike v drugih parlamentarnih državah, smemo morebiti tudi vprašati: kaj bi se utegnulo spremeniti v naših slovenskih deželicah? Naši beneški Slovenci, poleg naših 50.000 Slovencev na Ogrskem, bodo menda ostali, kakor so bili dozdaj, o narodnih zadevah. Na ogrskem deželnem zboru bodo Slovenci težko imeli kterelega zagovornika, in če ga bodo imeli, bodo Ogri njega komaj toliko poslušali, kakor graški deželni zbor zagovornika štajarskih Slovencev, tedaj dosti malo. Kaj pa mi drugi? Sem ter tje se govori o notranjo-avstrijski dvorni kancelarii in — audaces fortuna juvat! — o slovenskih ministrih; al o